

Politisk polarisering i Danmark

Temanummer: Politisk polarisering i Danmark

Politisk polarisering

Øget politisk polarisering nævnes ofte som en central udfordring for den politiske og sociale sammenhængskraft i Danmark, der ellers traditionelt er blevet opfattet som et samfund med en politisk kultur præget af konsensus. Det synes at være en udbredt formodning, at der skabt større politisk afstand mellem danskerne – ikke blot blandt politikere, men også i den brede befolkning – og at det har betydelige politiske og social konsekvenser. Vi synes dårligere om vores politiske opponenter, lytter ikke til deres argumenter og vil i virkeligheden allerhelst undgå dem helt, så vi ikke skal konfronteres med divergerende politiske holdninger og det ubehag, uenigheden medfører.

Den akademiske litteratur om politisk polarisering har sit udspring i USA, hvor polarisering på eliteniveau ses i den dybe splittelse mellem Republikanere og Demokrater, hvilket besværliggør samarbejde mellem de to partier og har affødt politisk handlingslammelse. Omfanget af polariseringen i den brede befolkning er imidlertid mere omdiskuteret. Det afhænger i høj grad af, hvad man forstår ved polarisering. Holdningsmæssigt er det ikke entydigt, at amerikanerne er blevet mere uenige (Lelkes, 2016). Det er imidlertid vel-etableret, at amerikanerne i stigende grad synes dårligt om deres politiske opponenter – hvad der benævnes *affektiv (politisk) polarisering* (Iyengar o.a., 2019). Partitilhørsforhold synes at være blevet en social identitet. Hvor vi står politisk, er en del af vores selvopfattelse. Og måske nok så vigtigt i forhold til polariseringen definerer vi os selv i modsætning til partier, vi er uenige med.

I en slående demonstration af den affektive polarisering i USA viser Iyengar m.fl. (2012), at andelen af amerikanere, der ser misbilligende på, at deres søn eller datter skulle blive gift med en person fra det modsatte parti end deres eget, er steget meget markant siden 1960. I 1960 udtrykte ca. 5 pct. af partitilhængerne dette synspunkt, mens det i 2010 var 49 pct. af republikanerne og 33 pct. af demokraterne, der udtrykte at de ville være mindre glade, hvis deres barn blev gift med en person fra det modsatte parti (Iyengar o.a., 2012: 416-8). Og den affektive polarisering har konsekvenser. En række studier viser, at partitilhængere systematisk behandler folk, de deler politisk observans med, bedre – selv i upolitiske situationer, som når man skal vælge modtageren af et legat (Iyengar og Westwood, 2015, se Iyengar o.a., 2019 for en oversigt).

PETER THISTED
DINESEN

professor, Institut
for Statskundskab,
Københavns Universitet,
ptd@ifs.ku.dk

Hvor den politiske polarisering er grundigt behandlet i den amerikanske kontekst, ved vi kun ganske lidt om forekomsten af politisk polarisering i Danmark (og i øvrigt også i mange andre lande) og dens eventuelt skadelige konsekvenser. Dette temanummer søger at råde bod på dette ved at undersøge politisk polarisering i Danmark fra en række vinkler.

Også i Danmark? Affektiv polarisering i Danmark

Flere af artiklerne i temanummeret behandler den førømtalte 'affektive polarisering' i form af et negativt syn og distance til politiske modstandere. Hansen og Brink viser – i et eksperiment parallelt til det førømtalte fra den amerikanske kontekst – at partitilhængere synes mindre godt om partipolitiske modstandere og forfordeler disse ved tildeling af et legat efter endt studentereksamen. Omfanget af forfordelingen er på niveau med den, der er observeret i den amerikanske kontekst. Denne direkte sammenligning viser, at den affektive polarisering ikke kun er et amerikansk fænomen, men derimod også er at finde i en mere konsensuspræget kontekst, som den danske. Den ensartede tendens i to så forskelligartede demokratier, kan måske indikere, at den affektive polarisering har en fælles underliggende årsag. Et ændret medielandskab, herunder fremkomsten af sociale medier, med et øget personligt valg af nyhedskilder og en heraf følgende risiko for 'ekkokamre' er én interessant hypotese i den henseende (Iyengar o.a., 2019).

Og som Hjorth, Sønderskov og Dinesen viser i deres artikel, forstærkes risikoen for ekkokamre umiddelbart af, at en større andel af danskerne (omkring 25 pct. af dem, der støtter et parti) ikke ønsker at have en politisk opponert fra et fløjparti (Enhedslisten og Dansk Folkeparti) som nabo. Det gør sig gældende stort set på tværs af det politiske spektrum, og det er noget mere udtalt end en tilsvarende præference for at have en indvandrer som nabo. Den affektive polarisering giver sig altså også udslag i en betydelig social distance i det daglige – vi vil helst ikke konfronteres med dem, vi er uenige med, når vi snakker hen over hækken.

Det er denne bekymrende tendens til affektiv polarisering og fravær af mødet med ens modstandere, som Özlem Cekic ønsker at konfrontere med sine initiativer om 'brobygning' og 'dialogkaffe', som hun fortæller om i et interview i temanummeret. Baseret på egne erfaringer forsøger Cekic at nedbryde afstanden mellem politiske opponenter gennem dialog. Hendes budskab er, at man skal respektere modparten, forsøge at forstå deres perspektiv og konfrontere egne fordomme.

Politisk tilhørsforhold former vores holdninger og syn på modpartens motiver

En potentiel konsekvens af en stærk følelsesmæssig tilknytning til et politisk parti er, at vi i høj grad følger partier og er enige i den politik, de fører – selv når det går imod vores egeninteresse. Bisgaard og Slothuus undersøger dette i

deres artikel, der belyser betydningen af partiafsender i forhold til vælgernes holdninger til de offentligt ansattes overenskomstkrav i forbindelse med konflikten i foråret 2018. De viser, at selvom de offentligt ansatte generelt støtter offentligt ansattes krav – og dermed følger deres egeninteresse – så følger de i en vis udstrækning også deres partis udmelding på området, selv hvis det går imod de offentligt ansattes lønkrav. Partitilknytningen kan altså i visse situationer være så stærk, at den trumfer den umiddelbare egeninteresse.

En anden potentiel konsekvens af en stærk identifikation med et parti er en øget tilbøjelighed til at tænke negativt om ens politiske modstandere. For eksempel i form af en øget tilbøjelighed til at tro på konspirationsteorier, der sætter ens modstandere i et dårligt lys. Osmundsen og Petersen undersøger netop dette spørgsmål i deres artikel. De finder, at troen på konspirationsteorier generelt er relativt udbredt, men samtidig også, at dette foregår asymmetrisk, så vi i højere grad tror på konspirationsteorier, der skader vores politiske modstandere. Dette fund knytter an til diskussionen om spredning af (mis) information på internettet og dens potentielle konsekvenser. Vi er mindre kritiske over for de negative historier om vores modstandere, og det kan være med til at forstærke den affektive polarisering yderligere.

Hvad med eliten? Polarisering i Folketinget over tid

Hvor de øvrige artikler undersøger polarisering i forskellige afskygninger blandt vælgerne, undersøger Christiansen i sin artikel politisk polarisering blandt medlemmer af Folketinget. Meget interessant finder han ikke umiddelbart tegn på øget polarisering over tid blandt Folketingets partier, tværtimod er der indikationer på en større inddragelse af fløjpartierne og et deraf følgende fald i polariseringen. Værdipolitikken udgør dog en interessant undtagelse i dette henseende. På dette politikområde ser man tendenser til en øget polarisering. Det stemmer overens med en fortolkning af værdipolitikken – herunder særligt spørgsmålet om indvandring – som værende den centrale skillelinje, der bidrager til den politiske polarisering. Både blandt politikerne på Christiansborg, men også i den brede befolkning.

I sit indlæg giver forhenværende minister og medlem af Folketinget Søren Pind sit bud på, hvorfor vi i nogle henseender har set en øget politisk polarisering blandt politikerne i Danmark. Han peger på en intensiveret konkurrence præget af strategiske motiver snarere end ideologiske hensyn. Netop denne udvikling, og ikke mindst den medfølgende hårdere tone, er af visse blevet set som en afgørende forklaring på den øgede affektive polarisering (Iyengar o.a., 2012).

Polariseringens årsager – og (potentielt) afbødende initiativer

Som artiklerne dokumenterer, eksisterer der altså en betydelig grad af politisk polarisering i Danmark, og dette synes ligeledes at have både sociale og politiske konsekvenser. Årsagerne til denne polarisering er et centralt spørgs-

mål. Jeg har kort berørt udviklingen på mediemarkedet, herunder de sociale medier, som én potentiel årsag, men der er behov for yderligere forskning for at belyse dette og andre forklaringer. Heri ligger også kimen til at forstå, hvilke muligheder der eksisterer for at begrænse polariseringen og dermed forebygge dens negative konsekvenser.

Litteratur

- Iyengar, Shanto, Gaurav Sood og Yphtach Lelkes (2012), "Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization", *Public Opinion Quarterly*, 76(3): 405–31.
- Iyengar, Shanto og Sean J. Westwood (2015), "Fear and Loathing across Party Lines: New Evidence on Group Polarization", *American Journal of Political Science*, 59(3): 690–707.
- Iyengar, Shanto, Yphtach Lelkes, Matthew Levendusky, Neil Malhotra og Sean J. Westwood (2019), "The Origin and Consequences of Affective Polarization in the United States", *Annual Review of Political Science*, 22, 129-46.
- Lelkes, Yphtach (2016), "Mass Polarization: Manifestations and Measurements", *Public Opinion Quarterly*, 80(1): 392–410.